

**TMMOB
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
İSTANBUL ŞUBESİ**

**Şantiyelerde Korona Virüs Önlemleri ve İşten Çıkarmalarla İlgili
Olarak Yapılan Değerlendirme**

10 Nisan 2020

Şantiyeler acilen kapatılmalıdır

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Korona virüs önlemleri ile ilgili olarak şantiyeleri mercek altına aldı. İstanbul'un pek çok şantiyesindeki uygulamaları bir araya getirdi. Yurtdışı inşaatlarda çalışan şube üyesi inşaat mühendislerinden gelen bilgileri de metne ilave etti. Ayrıca inşaat işkolunda işten çıkarmalara ve ücretsiz izin uygulamalarına değerlendirme metninde yer verdi. İnşaat mühendislerinin bir başka çalışma alanı olan proje bürolarının içinde bulunduğu sorunları değerlendirmeye aldı.

Şantiyeler tehlike altında

Şantiyeler inşaat işkolunun sacayağıdır. Proje ve diğer bürolar ile kamu kesiminde çalışan meslektaşlarımıza karşılaştırıldığında ağırlığın şantiyelerde çalıştığı bilinmektedir. İstanbul'da değişik ölçekte binlerce şantiye bulunmaktadır. Şantiyelerde sadece inşaat mühendisleri değil binlerce işçi de çalışmaktadır. İstanbul'da 300 bine yakın inşaat işçisi vardır.

Mühendisler ve işçiler dışında malzeme taşıyanlardan kargoculara, yapı denetim görevlilerinden işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanlarına kadar sabit personel dışında çok sayıda insan günün farklı saatlerinde şantiye hayatına dâhil olmaktadır.

Korona virüsle mücadele kapsamında başlatılan bazı önlemler şantiyelerde de uygulamaya alınmıştır. Ancak ifade etmek durumundayız ki ne yazık ki şantiyeler hem çalışanlar ve hem de dolayısıyla sosyal çevreleri açısından tehlike arz etmektedir. Çünkü ne alınan önlemler yeterlidir ne bu doğrultuda kamu denetimi ne de özellikle bireysel önlemler ve sosyal mesafeyle ilgili bilinçli bir tavırdan söz edilebilir.

Şantiyelerdeki çalışma şartlarına geçmeden asıl soruna vurgu yapmak gerekmektedir. Çünkü şantiyeler açık olduğu sürece sorun devam edecektir. Çalışma ve barınma şartları ile temel ihtiyaçların karşılandığı mekânlar göz önüne alındığında sosyal mesafenin sağlanması mümkün görünmemektedir.

Zaten iş güvenliği önlemlerinin bile yeter düzeyde alınamadığı bir ortamda salgın hastalıkla mücadele etmek kaçınılmaz olarak zor olacaktır.

Şantiyeler doğa şartlarına açık ortamdır; çalışanlar yağmur, toz-toprak, soğuk ya da sıcağa doğrudan maruz kalmaktadır. Bu doğal ortam hijyen sağlanması açısından olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ortak yemekhane ve yatakhaneler, ortak idari bürolar sosyal mesafeye uyulmasını ve hijyenin sağlanmasını zorlaştıran unsurlardır.

Bütün bu sebepler şantiyelerin belirli bir süre kapatılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak ne yazık ki bu konuda herhangi bir adım atılmamıştır. İşin kötü yanı atılacağına dair bir beklenti bile oluşmasına izin verilmemiştir. Çünkü karar vericiler şantiyeler de dahil olmak üzere maden ocakları, fabrikalar ve diğer işkollarında üretimin devam etmesi görüşündedir.

Şantiyelerdeki mevcut durum

İstanbul özelinde yapılan araştırma sonucunda şantiyelerdeki durum şöyle özetlenebilir:

Kurumsal olarak tanımlayabileceğimiz firmaların şantiyeleri dışında, yapsat işler olarak tanımlanan çok sayıda şantiye faal durumdadır. Bu şantiyelerde işin boyutuna göre ve gün gün değişmek kaydıyla 10 ile 50 kişi çalışmaktadır. Ve ne yazık ki bırakalım virüse karşı önlemleri (sosyal mesafe, maske, dezenfektan, sabun kullanımı vb.) temel sağlık kurulları bile uygulanmamaktadır.

Büyük ölçekli inşaatlarda ise kısmi önlemler alınmış durumdadır. Ancak her şantiye için aynı düzeyde önlemden söz edilememektedir. Aynı şekilde şantiye çalışanlarının tamamının hijyen ve önlem kurallarına tam olarak uymadığı ifade edilmektedir.

Şantiyelerin önlemler ne yazık ki Mart ayının ikinci yarısında başlamıştır. Hatta pek çoğu Mart ayının sonuna doğru yeni duruma geçmiştir.

Önlemler arasında ilk göze çarpan yatakhane ve yemekhanelerde dezenfektan kullanılmasıdır. Bu mekânlar günaşırı dezenfektan edilmektedir. Ancak bu yöntemin ne derece çözüm olduğu tartışmalıdır. Sokakların sabunlarla yıkanmasının ve dezenfekte edilmesinin hiçbir işe yaramadığı uzmanlarca defalarca dile getirilmiştir.

Bazı şantiyelerde geçiş noktalarında dezenfektan bulundurulmaktadır. Ancak her bir çalışanın gerektiğinde kullanıp kullanmadığı muğlaktır.

Yine bazı şantiyelerde sabah iş başlamadan önce ateş ölçülmektedir. Olumlu olan bu uygulamanın, ateşin virüsün tek belirtisi olmadığı gerçeğiyle birleşince, taşıyıcı çalışanları tespit etmekte yetersiz kalacağı açıktır.

Büyük ölçekli şantiyelerde yemekhanelerde aynı anda 400-500 kişi yemek yemektedir. İşçi sayısı göz önüne alındığında ne yemekhanedeki yoğunluğu azaltmak mümkündür ne de mesai saati gereği vardiya usulü getirilebilir.

Bazı şantiyelerdeki yemekhanelerde masa sayısının azaltıldığı ancak yine de uzmanların uyarılarına uygun bir aralık yaratılmadığı ve yoğunluk oluşturulmadığı tespit edildi.

Şantiyelerdeki yatakhaneler ise daha büyük tehlike içermektedir. İstanbul'da bulunan şantiyelerdeki işçilerin yüzde 80'i il dışındadır. Ancak yüzde 20 İstanbul'da ikamet etmektedir. Bunun anlamı açıktır. Binlerce işçi şantiyelerde oluşturulan yatakhaneleri kullanmaktadır. Yatakhanelerde ortalama 10 işçi kalmaktadır. Bu sayının makul düzeye çekilmesi ise işçi sayısını düşününce mümkün değildir. Aile bireylerinin bile aynı odada bulunmaması tavsiye edilirken yatakhanelerin durumunu izah etmek nasıl mümkün olacaktır.

Bazı şantiyelerde yemekhane ve yatakhanelerin tamamen kapatıldığı, çalışanların yemeklerini evden getirdiği belirlendi. Yine bazı şantiyelerde yatakhane kullanan çalışanların saat 18.30'dan sonra sahaya girmesi yasaklandı.

Büyük ölçekli iş yapan ve binlerce işçi çalıştıran firmaya ait şantiyede bir işçinin korona virüse yakalandığı basına yansıdı. Bu şantiyede yemekhanelerin 250 kişilik olduğu ve işçilerin ortak duş alanları kullandığı belirlendi.

Yine bazı şantiyelerin, çalışanların toplu taşıma araçlarının yoğun olduğu saatlerde işe gidip gelmemesi için mesai bitiş saatinin 17.00'ye çektiği ancak bu uygulamanın birkaç gün sonra bittiği görüldü.

Maske kullanımı da sorunlu ve sıkıntılıdır. Maskelerin standarda uygun olduğu ve standart kullanıldığı ile ilgili herhangi bir ortalamadan söz edilememektedir. Mesainin başlangıcından sonuna kadar maske takmaya dikkat edildiği ise gözlenmemektedir. Bedensel güce dayalı iş yapan çalışanlar, gün içerisinde maske kullanımını aksatmaktadır.

Özellikle asansör kullanımının, asansör kabinlerinin dar olduğu ve birden çok işçinin aynı anda kullanıldığı göz önüne alındığında tehlike arz etmekte olduğu kesindir.

Bazı firmalar şantiyelerin ofis bölümünde görevli personelini evden çalıştırmaktadır. Bu, elbette olumlu durumdur. Ancak bütün şantiyelerde aynı uygulama bulunmamaktadır.

Yine her şantiyede olmamak kaydıyla, bazı şantiyelerde taşeron firma çalışanlarına dönüşümlü mesai sistemi uygulandığı görüldü. Yine bazı şantiyelerde kritik olmayan imalatların tamamen durdurulduğu tespit edildi.

Yurtdışı şantiyelerdeki durum

Şubemize üye kimi meslektaşlarımız, Türk firmalarının yurtdışı işlerinde çalışmaktadır. Yurtdışı şantiyelerdeki mevcut durumu özetlemek gerekirse, önlemlerin, olumlu ve olumsuz yönleri aynı düzeyde seyretmektedir. Bazı şantiyelerin bulunduğu ülkelerde sokağa çıkma yasağı ilan edildiği için oralardaki hayat yasağa uygun devam etmektedir.

Ülkeler arası uçuşlar durdurulduğu için Türkiye'ye dönemeyen çalışanların büyük sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Virüs salgını nedeniyle bazı firmaların işçileri işten çıkardığı, ücret alamayan ve Türkiye'ye dönemeyen işçilerin tarifsiz bir sefalet içerisinde olduğu, sağlık sorunu yaşamalarının şaşırtıcı olmayacağı belirtilmektedir.

İşsizlik ve ücretsiz izin

Şu an işkolumuzun en önemli sorunu işten çıkarma ve ücretsiz izindir. Pek çok şantiye, taşeron firma büro ve saha çalışanlarını ya işten çıkartmıştır ya da ücretsiz izne ayırmıştır. Henüz bu yola başvurmamayan firmalar mevcut olsa da, edinilen bilgiye göre firmalar daha fazla dayanamayacak ve işten çıkarmave ücretsiz izne ayırmayakın zamanda başlayacaktır.

Şu güne kadar 15 bin civarında inşaat işçinin işten çıkarıldığı, bir kısmının memleketlerine dönebildiği, kentler arası seyahat yasaklandığı için pek çok işçinin İstanbul'da yaşamaya devam ettiği, ancak geçim ve barınma sorununun devam ettiği bilinmektedir.

Açıkçası zaten ağır bir krizle karşı karşıya bulunan inşaat sektörünün salgının yol açtığı yeni krizi atlatması mümkün değildir. İşverenler krizi, daha önce defalarca görüldüğü üzere çalışanlarını mağdur ederek aşmaya çalışacaktır. Krizin yükünün ücretlere de yansması kaçınılmaz olacaktır. Devletin bu noktada devreye girmesi, sosyal devlet olmanın gereğini yerine getirmesi, firmalara yaptırım uygulaması gerekirken bu doğrultuda adım atılmadığı, salgının başlamasından bu güne pek çok çalışanın işsiz kaldığı, ücretsiz izne çıkarıldığı bilinmektedir. Kaldı ki inşaat işkolunda kayıt dışı çalışanların sayısı hayli yoğundur. Bunlar için nasıl bir düzenleme getirilip getirilmeyeceği ise belli değildir.

Şimdi taslak halindeki bir düzenlemeden söz ediliyor. Taslağa göre işçi çıkarmalar üç ay için yasaklanıyor. Ücretsiz izne çıkarılanlara ise günlük 39, yani aylık 1177 lira verilmesi öngörülüyor.

Bu noktada belirtmek istiyoruz ki tespit edebildiğimiz kadar bazı inşaat firmaları ya da taşeron firmalar mühendisler de dahil pek çok çalışanını ya işten çıkarttı ya da ücretsiz izne ayırdı. Adı geçen taslağın yasalaşma sürecinde mutlaka geriye dönük hükümler yer almalıdır. Taslağın işverenlere hiçbir yükümlülük getirmediği, aksine ellerini rahatlattığı ayrıca dikkat çekmiştir.

İkincisi ücretsiz izne çıkarılan çalışanlar için önerilen ücret açıklık sınırının bile altındadır. Bu, "virüsten ölme ama açıklıktan öl" demektir. Taslağın bu haliyle kabul edilmesi mümkün değildir. Açık yasal düzenlemeye rağmen Kısa Çalışma Ödeneği'nin neden uygulanmadığı ise merak konusudur.

Bu konuyla ilgili önemli bir nokta kimsenin zorunlu olarak ücretsiz izne çıkartılmayacak olmasıdır. Bu kazanılmış bir haktır. Belli ki Taslak bu hakkı ortadan kaldıracaktır.

Proje büroları

Pek çok meslektaşımız proje bürolarında çalışmaktadır. Ya büro kendisinin ya da bürolarda birkaç mühendis çalışmaktadır. Hijyen ve sosyal mesafe konusunda sıkıntı yaşamayan bürolar bugün bir başka sorunla karşı karşıyadır.

İnşaat işkolu uzun zamandır kriz içindedir. İnşaatın yarattığı ekonomik değer özellikle belli başlı firmalarda toplanmakta, diğerleri ise sadece ayakta kalmaya çalışmaktadır. Virüs salgını sektörümüzü böyle bir ortamda bulmuştur. Salgının yol açtığı etkiler kısa sürede açığa çıkmış, bırakalım yeni iş almayı proje büroları işyeri kiralarını bile ödeyemeyecek duruma kadar gerilemiştir. Kamu idaresi proje bürolarını destekleyecek önlemleri mutlaka almalıdır. Kira yardımından vergi muafiyetine kadar verilecek destek, daha ne kadar süreceği belli olmayan olağanüstü dönemin daha az hasarla atlatılmasını sağlayacaktır.

Tarihe geçecek kara leke

İşe devam eden ancak önlem almayan ya da yasak savma babında kimi önlemlerle yetinen bir şantiyede, işçilere “çalışırken virüs kaparsam sorumluluk bana aittir” şeklinde taahhüt imzalatılması için ülkemiz tarihinde kara bir sayfa olarak yerini alacaktır.

Dolayısıyla bu taahhütnameyi utanç vesikası olarak kayda geçme amacıyla metnimize alıyoruz:

“Kamp alanı/odalar ve yıkanma yerini kendi istek ve irademle kullandığımı, kampta kalmak istediğimi, bu dönem içinde işverenlikçe ülkemizin içerisinde bulunduğu bu olağanüstü duruma ilişkin alınan tedbirlere harfiyen riayet edeceğimi, işverenlikçe belirtilen kurallara uymamamdan veya sair şartlardan dolayı işyerinde bulunduğum dönem içinde kendime olası bir koronavirüs bulaşması vakasından dolayı olabilecek tüm zararlardan dolayı tamamen kendimin sorumlu olduğumu,

“Yukarıdaki arz ve izah edilen neden ve gerekçeler ile işverenliğe herhangi bir cezai, idari, yasal ve hukuki sorumluluk yükletilemeyeceğini, bu konularda hangi nam altında olursa olsun işverenliğe karşı hiçbir talep ve iddiada bulunamayacağımı ve işverenin söz konusu kampta kalmamdan ve bu virüs ile hastalanmamdan dolayı doğacak zararlardan herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığını/bulunmayacağını kabul, beyan ve taahhüt ederim.”

Son söz niyetine

İnşaat, nasıl ki işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgili sorunlu işkollarının başında geliyorsa, salgın başladığından bu yana açığa çıktı ki korunmasızdır, virüsün yaygınlaşmasına açıktır. Bazı işverenler kısmi önlem almış olsa da, işe devam edilmesi, önlemleri etkisiz kılmaktadır. Şantiyeler virüs açısından tehlike yaratmaktadır. Binlerce mühendis ve işçi sağlıksız koşullarda çalışmaktadır. Ne yazık ki şantiyelerin durumu hiçbir şekilde gündeme getirilmemektedir.

Siyasi erkin ivedilikle şantiyelerdeki mevcut durumu kavramalı ve belirli bir süre kapatma yoluna gitmeli ancak aynı zamanda çalışanların hak kaybına yol açmayacak düzenlemeler getirilmelidir.

